

Nadesłano: 09.08.2019
Zaakceptowano: 09.09.2019

Sugerowane cytowanie: Ordon U. (2019). *Przedszkola leśne a potrzeba edukacji zdrowotnej i ekologicznej wśród najmłodszych*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, vol. 14, nr 3(53), s. 111-121. DOI: 10.35765/eetp.2019.1453.07

Urszula Ordon

ORCID: 0000-0001-9674-321X

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Przedszkola leśne a potrzeba edukacji zdrowotnej i ekologicznej wśród najmłodszych

Forest Nursery Schools and the Need of Health Education and Ecological Education Amongst the Youngest

SŁOWA KLUCZOWE

wychowanie
przedszkolne,
edukacja
zdrowotna, edukacja
ekologiczna,
przedszkola leśne

ABSTRAKT

Degradacja środowiska naturalnego oraz niekorzystne dla zdrowia trendy życia współczesnego społeczeństwa, związane z ograniczeniem aktywności ruchowej, stawiają nowe wymagania przed organizatorami edukacji przedszkolnej. Dotyczą one przede wszystkim rozwijania świadomości ekologicznej i zdrowotnej wśród młodego pokolenia. Tradycyjne przedszkola uwzględniają owe zagadnienia w realizowanych programach nauczania, niemniej nie rozwiązują one problemów zdrowotnych, takich jak np. wady postawy, wzroku, słabo rozwinięte kompetencje komunikacyjne, poczucie alienacji. W świetle zarysowanych potrzeb propozycją godną uwagi jest koncepcja przedszkoli leśnych, rozwijająca się bujnie w krajach Europy Zachodniej i nie tylko. Dotarła ona także do Polski. W artykule przedstawiono podstawy filozoficzno-dydaktyczne przedszkoli leśnych i ich rozwój na świecie i w Polsce.

KEYWORDS ABSTRACT

preschool education, health education, ecological education, "forest kindergartens"

The degradation of the environment, and also the trend in contemporary lifestyle adverse from the point of view of society and connected with restricting physical activity, result in new requirements faced by the organisers of pre-school education. These requirements are relevant, first and foremost, to the development of environmental and health awareness amongst the young generation. Traditional nursery schools take under consideration the above-mentioned issues while drawing up and implementing their curricula, nevertheless, those curricula fail to solve the problems of health, such as, for instance, posture defects, vision defects, a low level of the development of communication competences, and the feeling of alienation. In the light of the outlined needs, the conception of forest nursery schools, which is dynamically developing in the countries of Western Europe, but not only there, is a proposal worth considering. This conception has reached Poland as well. In this article, the outline of the history, the philosophical-didactic foundations of forest nursery schools, together with the development of them all over the world and in Poland, are presented.

Wstęp

Gwałtowny przyrost wiedzy i rozwój technologii w XXI w. stawiają przed edukacją wiele nowych wyzwań. Jednym z nich jest potrzeba edukacji zdrowotnej oraz ekologicznej. Obszary te nie są tożsame, ale pozostają od siebie uzależnione, człowiek jest bowiem częścią szerszego ekosystemu.

Edukacja ekologiczna i zdrowotna stały się zatem elementem współczesnych nauk o wychowaniu. Jak pisze Jolanta Szempruch:

Niepokojącym zjawiskiem są zachowania antyzdrowotne dzieci i młodzieży, a także dorosłych, będące efektem stylu życia lansowanego w państwach rozwiniętych, związane np. z niekorzystnymi sposobami odżywiania się, spędzania czasu wolnego, ubieraniem się, paleniem tytoniu, piciem alkoholu czy zażywaniem narkotyków (Szempruch 2012: 136).

Rejestr zagrożeń jest jednak dłuższy. Cytowana autorka zwraca także uwagę na bierne formy spędzania czasu wolnego, niechęć do wysiłku fizycznego i aktywności ruchowej, skłonność do długiego przebywania w zamkniętych pomieszczeniach, najczęściej przed ekranem telewizora i komputera, trudności w komunikacji rodzinnej, rówieśniczej i społecznej (Szempruch 2012: 136).

Współczesna młodzież zmaga się z nowymi zagrożeniami – alienacją, cyberprzemocą, otyłością i innymi. Brak aktywności fizycznej i ograniczone kontakty społeczne

Sue Palmer w pracy *Toksyczne dzieciństwo* uznała za główne powody problemów młodego pokolenia:

W naszej globalnej kulturze, w której obywatele są zdrowsi, zamożniejsi i bardziej uprzywilejowani niż kiedykolwiek w historii, dzieci z roku na rok stają się coraz bardziej nieszczęśliwe. Od markotnych i niezadowolonych po depresyjne i dysfunkcyjne. Rośnie nam pokolenie, które nie kocha niczego poza swoimi problemami z nastawieniem do świata (Palmer 2018:8; cyt. za: Pieprzyk 2015: 124).

Z kolei Richard Louv w książce pod tytułem *Ostatnie dziecko lasu* (Louv 2005) postawił diagnozę problemów współczesnej młodzieży: zwiększający się wymiar czasu spędzanego przed ekranem komputera bądź telewizora (dziś także komórki), brak aktywności fizycznej i ogólna alienacja z świata przyrodniczego. Te czynniki składają się na „syndrom deficytu natury”, który wedle autora doskwiera współczesnej młodzieży.

Ponieważ „dziecko jest twórcą swojego zdrowia, a w szerokiej perspektywie uczestnikiem działań dotyczących zdrowia” (Kołodziejczyk, Konieczna 2004: 73; Woynarowska, Małkowska-Szkutnik 2017: 251), potrzebna jest edukacja zdrowotna od najmłodszych lat życia. Doniosłą rolę w tym względzie odgrywa dom rodzinny. Edukacja zdrowotna jest zatem częścią procesu socjalizacji zdrowotnej, czyli nabywania umiejętności i zachowań sprzyjających zdrowiu w interakcji z rodzicami, członkami rodziny i innymi osobami. Z uwagi jednak na zaangażowanie rodziców w pracę zawodową rośnie rola placówek wychowania przedszkolnego. Tradycyjne przedszkola wprowadzają elementy edukacji ekologicznej i zdrowotnej, powstają również nowe programy, uwzględniające owe potrzeby (Ochnio, 2005, s. 307-309). W jednym z nich czytamy:

szybkie tempo życia, złe nawyki żywieniowe i higieniczne, zbyt mała aktywność ruchowa społeczeństwa, brak czasu rodziców na dokładne przyjrzenie się dziecku i jego potrzebom nie sprzyja zdrowiu dziecka. (...) Dzieciństwo jest tym okresem w życiu człowieka, w którym kształtują się postawy określające, obecne i późniejsze działania człowieka – również te dotyczące zdrowia (Koter, Kozłowska 2003: 3).

Celowe jest zatem poszukiwanie nowych inspiracji i rozwiązań kładących większy nacisk na owe gałęzie wiedzy. Taką propozycją są przedszkola leśne. Warto przybliżyć ich założenia i funkcjonowanie w kontekście wyzwań edukacji ekologicznej i zdrowotnej.

Geneza i rozwój przedszkoli leśnych

Terminu przedszkole leśne po raz pierwszy użyto w 1954 r. w Danii. W literaturze przedmiotu funkcjonują różne nazwy: *outdoor education*, *adventure education*, *experimetal education*, *waldkindergarten*, *woods school*, *forest school*. Wedle założeń twórców pedagogiki leśnych ośrodków dla dzieci w wieku przedszkolnym, „leśnym nazywamy takie przedszkole, w którym proporcja czasu spędzanego pod gołym niebem do czasu w pomieszczeniu wynosi około 80% do 20%” (Romaniak 2019).

Geneza przedszkoli leśnych wiąże się ze Skandynawią. W krajach tych więź człowieka z przyrodą jest mocno odczuwana i propagowana, ma też długą tradycję. Przysłowie skandynawskie mówi: „Nie ma złej pogody, jest tylko nieodpowiednie ubranie”. W latach 50. XX w. Dunka Ella Flatau zainspirowała innych rodziców, spacerując codziennie wraz ze swoimi dziećmi do lasu. Niezależnie do niej w Szwecji Goest Frohm stworzył tzw. Skogmulle. Nazwa ta pochodzi od szwedzkiego słowa *skog*, oznaczającego drewno, oraz *Mulle*, fikcyjnej postaci wymyślonej przez Frohma, wprowadzającej dzieci w świat wiedzy o przyrodzie. Obecnie w Szwecji jest ponad 200 przedszkoli leśnych. Pedagogika ta zadomowiła się nie tylko w sieci Skogmulle, lecz i w tradycyjnych przedszkolach, gdzie dzieci kilka godzin w ciągu dnia spędzają poza budynkiem bez względu na pogodę (Christ, Preuss 2018: 152; Romaniak 2019).

Idea przedszkoli leśnych rozwinęła się również u naszych zachodnich sąsiadów. W Niemczech pierwsze Waldkindergarten założyła w 1968 r. w Wiesbaden Ursula Suben. Nie uzyskała oficjalnej zgody władz, dlatego jej placówka była inicjatywą prywatną. Idea organizacji zajęć edukacyjno-wychowawczych w lesie nie spotkała się wówczas ze zrozumieniem, podobnie było przez dwie kolejne dekady. Do upowszechnienia tej idei przystąpiły w latach 90. Petra Jäger i Kerstin Jebesen we Flensburgu. Były one autorkami pierwszego opracowania na ten temat, opublikowanego w czasopiśmie „Spielen und lernen” (bawić się i uczyć), w którym przedstawiły swój projekt „przedszkola bez ścian i drzwi” (Janik 2015: 134). Ich opracowanie trafiło na podatny grunt, w ciągu dekady w Niemczech powstało około 800 przedszkoli leśnych (Pieprzyk 2015: 121-134). Rozwinął się także ruch Waldkindergarten, który doprowadził do powołania ogólnokrajowego Związku Przedszkoli Leśnych. W 2012 r. liczył on już 1000 placówek w całym kraju (Romaniak 2019).

W tym samym roku w Niemczech utworzono inne stowarzyszenie propagujące przedszkola leśne, a mianowicie Korzenie i Skrzydła (Wurzeln und Flügel). Na stronie internetowej znajdujemy motto towarzystwa: „gdy dzieci są małe, daj im korzenie, gdy są duże, daj im skrzydła”. Celem towarzystwa jest umożliwienie dzieciom ruchu oraz kształtowanie świadomości swojego ciała (np. poprzez bieganie po nierównej nawierzchni z naturalnymi przeszkodami); doświadczanie wszystkimi zmysłami (m.in. poprzez prace ręczne w ogrodzie, kontakt z roślinami i zwierzętami w różne pory roku,

stymulowanie zmysłów dzięki naturze – np. szelest liści, śpiew ptaków, dźwięk deszczu, dotyk włochatych gąsienic, ostrych szyszek, kolczastych krzaków czy miękkiego mchu); zapoznanie z rytmem i życiem natury (przebywanie w lesie i kształtowanie pozytywnego stosunku do przyrody); zrozumienie, że naśladowanie jest ważną formą nauki; nauka podejmowania decyzji i dopuszczanie dzieci do głosu; poranne rozmowy w kręgu (dzielenie się swoimi odczuciami, gry, piosenki, zabawy); przestrzeganie zasady milczenia (dla koncentracji i wewnętrznego spokoju); wzmocnienie fizyczne i psychiczne (przebywanie na świeżym powietrzu sprzyja hartowaniu ciała i ducha) itd.

Organizacja prowadzi także kursy pomagające dorosłym zrozumieć dzieci i młodzież. Celem projektu jest zapewnienie dzieciom większej pewności siebie, holistycznych umiejętności społecznych i komunikacyjnych na wczesnym etapie kształcenia. W przedszkolach i szkołach stowarzyszenie ma możliwość dotarcia do wszystkich dzieci i prowadzenia skutecznej profilaktyki. Nacisk położony jest na rozwój pewności siebie, empatii, bezpiecznego zachowania, szacunku i uwagi. Są to ważne fundamenty, które również odgrywają ważną rolę w obszarach zapobiegania przemocy, uzależnień i wykorzystywania seksualnego dzieci (Janik 2015: 134-136; Romaniak 2019; www.verein-wurzelundfluegel.de/UeberdenVerein.html; dostęp: 16.06.2019; www.wurzel-und-fluegel.ch; dostęp: 16.06.2019).

Skandynawia oraz Niemcy dają przykład innym krajom w Europie. Korzystają z ich doświadczeń chociażby Czesi; od niedawna koncepcja przedszkoli leśnych jest obecna również w Polsce.

Rozwój przedszkoli leśnych w Polsce. Podstawowe założenia wychowania przedszkolnego w otwartej przestrzeni

W Polsce rozwój przedszkoli leśnych jest w fazie wstępnej. Dotyczy to zarówno stanu badań nad nimi, jak i ich rozwoju liczbowego. Wystarczy wspomnieć, że pierwsze polskie opracowania na ten temat pojawiły się dopiero w latach 2012 i 2014 (Palamer-Kabacińska, Leśny 2012; Bąk i in. 2014). W roku 2014 działały zaledwie trzy przedszkola leśne w niepełnym wymiarze godzinowym. Ich rozwoju nie ułatwia stan prawny. Funkcjonowanie przedszkoli leśnych w naszym kraju reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 28 sierpnia 2017 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania – na podstawie art. 32 ust. 11 ustawy z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59 i 949). Są one traktowane jako forma edukacji alternatywnej. Warto w tym kontekście podać przykład Republiki Czeskiej; gdy w ciągu pięciu lat powstało tam aż 120 tego typu placówek, zmieniono ustawę o edukacji

przedszkolnej i dziś mają one status przedszkoli podobnie jak placówki tradycyjne (Christ, Preuss 2018: 153). Inaczej też niż w krajach skandynawskich w Polsce tradycyjny model wychowania dziecka zakłada nie hartowanie ciała, zgodnie z zasadą „w zdrowym ciele, zdrowy duch”, lecz przesadne niekiedy dbanie o ochronę przed niesprzyjającymi warunkami pogodowymi. Usankcjonowana tradycją opiekuńczość stanowi trudniejszą do pokonania barierę, bo mentalną, niż wspomniany wcześniej stan prawny.

W ostatnich latach nastąpił jednak duży wzrost zainteresowania tego typu placówkami – jak podają Magdalena Christ i Agata Preuss w roku 2018 w naszym kraju były 34 placówki nawiązujące do idei leśnych przedszkoli (Christ, Preuss 2018: 153). W ich organizację oraz propagowanie angażują się różne organizacje społeczne, albo związane z alternatywnymi przedszkolami, albo są to miłośnicy przyrody. Powodem rosnącej popularności jest wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa i liczby rodzin realizujących styl życia (eko, bio). Wzrost popularności leśnych przedszkoli wiąże się głównie ze zwiększeniem świadomości zagrożeń płynących z braku kontaktu z naturą, korzyści związanych z obcowaniem z przyrodą, a także niezadowolaniem rodziców z oferty przedszkoli systemowych i w związku z tym poszukiwaniem alternatywnych rozwiązań.

Organizatorzy i wychowawcy przedszkoli leśnych w Polsce czerpią inspiracje z różnych źródeł. Justyna Romaniak na wstępie tekstu *Leśne przedszkola – bez murów, z otwarciem na naturę* stawia pytanie zadawane zapewne przez rodziców stykających się po raz pierwszy z ideą przedszkoli leśnych: „Przedszkole bez ścian i sufitów, w którym dzieci spędzają czas niemal wyłącznie na zewnątrz, gdzie dorośli opiekunowie nie nadzorują, towarzyszą, gdzie nie ma tradycyjnych zabawek, a dzieci bawią się tym, co znajdują na ziemi i co same zbudują... Brzmi niewiarygodnie?” (Romaniak, 2019). W pytaniu tym zawierają się podstawowe cechy, a zarazem podstawowe zasady wychowania dzieci w leśnych przedszkolach. Cytat kieruje uwagę na filozoficzne inspiracje organizatorów, w których dziecko traktowane jest jako partner i podmiot wychowania, nie zaś bierny odbiorca procedur dydaktyczno-wychowawczych, a proces wychowania odbywa się w warunkach naturalnych, a nie sztucznych – przedszkole jako laboratorium dydaktyczno-wychowawcze. Tego typu poglądy można odnaleźć w myśli pedagogicznej Johna Locke’a, domagającego się w *Myślach o wychowaniu* hartowania ciała oraz traktowania dziecka jak partnera, a także Jana Jakuba Rousseau, autora dzieła *Emil, czyli o wychowaniu*, będącego manifestem pedagogiki naturalnej. Rousseau w swojej książce kładł nacisk na rozwijanie wrodzonych predyspozycji i zainteresowań dziecka, nie zaś ich kształtowanie wedle przyjętych z zewnątrz, czyli narzuconych przez dorosłych, ideałów i celów wychowania.

Wiele z przedszkoli leśnych korzysta z filozofii i metodyki pracy z dziećmi najmłodszymi opracowanymi na początku XX w. przez Marię Montessori (Guz 2006). W 2014 r. powstały pierwsze przedszkola leśne przy montessoriańskich szkołach

podstawowych w Przyłękowie, Krzyżówkach i Koszarawie Bystrej. Kolejne założono w Warszawie – były to przedszkola Leśna Droga i Leśne Przedszkole.

Pedagogika Marii Montessori ma wiele wspólnego z ideą przedszkoli leśnych. Co łączy obie innowacje? Koncepcje te opowiadają się za grupami mieszanymi wiekowo, co umożliwia wielostronny rozwój dzieci zarówno młodszych, jak i starszych. Młodsze uczą się współdziałania i dojrzałych form uczestnictwa w grupie, nabywają wiedzę i umiejętności poprzez naśladowanie nieco starszych dzieci. Starsze z kolei uczą się różnych form komunikacji, nie tylko z rówieśnikami, ale i młodszymi. U wszystkich dzieci wzrasta samodzielność, pewność siebie, poczucie sprawstwa i zdolność podejmowania decyzji. Jednocześnie wykazują one empatię, cierpliwość i umiejętność kierowania poczynaniami innych. W pedagogice włoskiej reprezentantki nowego wychowania silnie obecna jest praca w ogródku, pielęgnowanie roślin i hodowla zwierząt, co w naturalny sposób zbliża tę koncepcję do idei przedszkoli leśnych. Kolejnym wspólnym elementem jest akcentowanie znaczenia pracy własnej dzieci. Wychowawcy w przedszkolach leśnych, tak jak chciała twórczyni domów dziecięcych, pozwalają dzieciom wykonywać prace samodzielnie, we własnym tempie. Podkreślany przez Montessori czynnik koncentracji, ćwiczony m.in. podczas tzw. lekcji ciszy – w przedszkolach leśnych również jest obecny; osiąga się go łatwo dzięki temu, że dzieci mają możliwość wyladowania energii podczas zabawy w lesie. Wspólnym mianownikiem obu koncepcji wychowania przedszkolnego jest także rezygnacja z tradycyjnych zabawek. Podczas jednak gdy u Montessori mamy do czynienia z materiałem dydaktycznym, opracowanym przez dorosłych, w przedszkolu leśnym występują naturalne zabawki w postaci chociażby drzew, patyków, kasztanów czy żołądzi. Podobnie jak u Montessori w przedszkolach leśnych wiele uwagi poświęca się nabywaniu przez dziecko wprawy w czynnościach samoobsługowych. Obejmują one m.in.: ubieranie się, mycie, przygotowanie posiłku, opiekę nad zwierzętami, łowienie ryb, budowanie szałasów lub domku na drzewie, rozstawianie namiotu, rozpalanie ogniska, rozróżnianie roślin i grzybów jadalnych od trujących itd.

Kolejną koncepcją wykorzystywaną w przedszkolach leśnych jest *flow learning* amerykańskiego pedagoga przyrody, jak sam się określa, Josepha Cornella. Autor w swoich publikacjach i prowadzonych kursach uczy, jak stać się skutecznym nauczycielem i przewodnikiem po świecie przyrody dla swojego dziecka. Teoria *flow learning*, czyli uczenia się przepływu, obejmuje cztery etapy:

1. Uczenie entuzjazmu: wciągnięcie dziecka w aktywność fizyczną.
2. Koncentracja uwagi na temacie lub doświadczeniu, prowadząca do otwartości.
3. Doświadczenie bezpośrednie, dzięki któremu dziecko intuicyjnie wyczuwa znaczenie aktywności.

4. Dzielenie się inspiracją, budowanie nastroju na podstawie wcześniejszych aktywności, budowanie więzi grupowych na podstawie leśnych refleksji (Barlow 2010: 23-24).

Praktyczne wskazówki, przykłady ćwiczeń i zabaw J. Cornell daje w pracy *Dzielenie się naturą z dziećmi cz. I i II* (Cornell 1979). Przetłumaczono ją na 20 języków, niestety nie ma wśród nich polskiego. Cornell założył fundację Sharing Nature Worldwide, która pomaga dzieciom na całym świecie zbliżyć się do natury. W roku 2017 organizacja pojawiła się w Chinach, gdzie spotkała się z dużym zainteresowaniem. Na kurs edukatorów uczęszczało aż 1500 chętnych. To olbrzymi wzrost od 2000 r., gdy Cornell po raz pierwszy odwiedził Państwo Środka. W IV Chińskim Forum Edukacji Przyrodniczej w Hangzhou uczestniczyło 600 osób, w tym przedstawiciele władz państwowych, uniwersytetów i organizacji na rzecz ochrony natury. Można się spodziewać, że przedszkola leśne rozwiną się również w najludniejszym kraju na świecie (*The inspiring growth* 2019)

Kolejnym źródłem inspiracji dla pedagogiki przedszkoli leśnych jest pedagogika waldorfska. Przykładem mogą służyć organizowane w Krakowie leśne półkolonie dla dzieci oraz przedszkola powstałe w Wyrach na Śląsku i Dębowy Dom w Bielsku-Białej. Opierają się one na doświadczeniach Waldkindergarten i pedagogiki waldorfskiej.

Organizacją mającą ambicję integracji wszystkich przedsięwzięć na terenie Polski wpisujących się w ideę leśnych przedszkoli jest Polski Instytut Przedszkoli Leśnych założony w 2016 r. w Białymstoku (zob. lesneprzedszkola.pl; dostęp: 28.07.2019).

Niezależnie od wykorzystywanych koncepcji – montessoriańskiej, *flow learning* czy waldorfskiej – organizatorzy i beneficjenci przedszkoli leśnych podkreślają pozytywny wpływ procesu wychowania realizowanego w lesie na fizyczny, psychiczny i społeczny rozwój dziecka. W pierwszym wymienionym obszarze odnotowuje się: dobry rozwój motoryki, mniejszą niż w populacji dzieci z przedszkoli tradycyjnych liczbę przedszkolaków z wadami postawy i wzroku oraz wyższą odporność. W zakresie rozwoju psychicznego „dzieci leśne” przejawiają wyższe zdolności logicznego przewidywania skutków swoich działań, dostrzegają związki przyczynowo-skutkowe obserwowanych zjawisk, wykazują zdolność koncentracji, mają też lepiej rozwiniętą zdolność oceny ryzyka w otoczeniu. W obszarze zaś działań społecznych wychowanie na łonie przyrody w mieszanych wiekowo grupach sprzyja rozwijaniu zdolności komunikacyjnych, empatii, rozwiązywaniu problemów, wytrwałości w wykonywaniu zadań, współdziałaniu, nawiązywaniu przyjaźni.

Ważną cechą jest lokalizacja przedszkoli leśnych. Infrastruktura ma zapewnić kontakt z żywą przyrodą. Znajdują się one na łonie przyrody, najczęściej w lesie. Dzieci korzystają ze schronienia – z form zabudowania wkomponowanych w pejzaż leśny. Jeśli jest to dom, to z gliny, kryty strzechą, najczęściej jednak są wykorzystywane namioty, jurty itp. W harmonogramie dnia uwzględniono element wędrówki. Dzieci

mają wózek z kocami, plandekami i ubraniem na zmianę. Noszą także własne plecaki z ciepłym napojem i drugim śniadaniem. Procesem bezpośredniego doświadczania świata kierują pedagodzy, będący jednocześnie miłośnikami przyrody (Romaniak, 2019; Christ, Preuss 2018: 153).

Podstawą programu wychowawczego jest bieżąca sytuacja – pogoda w danym dniu, pora roku itp., oraz spontaniczne gry, angażujące dzieci bezpośrednio. Zabawa dzieci ma charakter swobodny. Polega na zajęciach terenowych: bieganiu, skakaniu, wspinaniu się, pokonywaniu naturalnych przeszkód w postaci gałęzi lub powalonych drzew, stromych zboczy czy kałuż. Nie obywa się bez upadków, skaleczeń, zadrapań, siniaków czy pokąsania przez komary, jest to jednak element przygody. Dzieci odnoszą więc sukcesy, ale i porażki, z których wyciągają wnioski.

Przedszkolaki mają okazję przeżycia zmian zachodzących w przyrodzie podczas czterech pór roku. Mogą obserwować zjawiska przyrodnicze, a także poznawać rządzące nimi prawa. Codzienne obcowanie z przyrodą kształtuje postawy ekologiczne – szacunek i dbanie o jej zasoby. Przebywanie w lesie daje też okazję do rozmów na tematy egzystencji ludzkiej – sprzyja zadawaniu sobie pytań o miejsce człowieka w świecie i jego odpowiedzialność za inne organizmy żywe (Guz 2005: 155).

Zakończenie

Przedszkola leśne są w Polsce zjawiskiem nowym, niemniej jednak w ostatnich pięciu latach nastąpił duży wzrost zainteresowania tego typu placówkami. W krótkim czasie powstało ponad 30 takich przedszkoli rozsianych po całym kraju, skupionych najczęściej wokół dużych aglomeracji miejskich, jak Warszawa, Kraków, Gdańsk, Śląsk czy Białystok. Wydaje się, że do ich rozwoju przyczyniają się zmiany zachodzące w świadomości społecznej w zakresie statusu wiedzy ekologicznej i zdrowotnej. Najmłodsze pokolenie rodziców, dorastające już w wolnym kraju po roku 1989, otwarte na świat i najnowsze osiągnięcia pedagogiki, przywiązuje dużą wagę do zdrowia własnych dzieci oraz chce kształtować w nich odpowiedzialne podejście do korzystania z dóbr planety. Taką wiedzę i kompetencje zapewniają przedszkola leśne. Należy się spodziewać, iż w kolejnych latach nastąpi dalszy rozwój owej koncepcji wychowania przedszkolnego, która doprowadzi również do modyfikacji podstaw programowych dla tego szczebla edukacji w kierunku silniejszej obecności treści prozdrowotnych i proekologicznych.

Bibliografia

- Barlow J. (2010). *Bringing children back to the nature*, „Green Teacher”, nr 88.
- Bąk i in. (red.) (2014). *Przygoda w edukacji i edukacja w przyrodzie. Outdoor i adventure education w Polsce*, Warszawa: Wydawnictwo Pracownia Nauki i Przygody.
- Christ M., Preuss A. (2018). *Związek leśnych przedszkoli z metodą Marii Montessori*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, nr 1. DOI: 10.14632/eetp.2017.13.47.145
- Cornell J. (1979). *Sharing Nature with Children. The Classic Parents' and Teachers' Nature Awareness Guidebook*. Nevada: Ananda Publications.
- Guz S. (2005). *Znaczenie edukacji w systemie Montessori dla kształtowania się wybranych cech osobowości dzieci*, [w:] S. Guz (red.), *Rozwój i edukacja dziecka. Szanse i zagrożenia*, Lublin: Wyd. UMCS.
- Guz S. (2006). *Metoda Montessori w przedszkolu i szkole. Kształcenie i osiągnięcia dzieci*, Lublin: Wyd. UMCS.
- Janik A. (2015). *Koncepcja pedagogiczna i program leśnych przedszkoli na przykładzie przedszkola w Lipsku na terenie Niemiec*, „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 4.
- Kołodziejczyk B., Konieczna M. (2004). *Zadania elementarnej edukacji zdrowotnej*, [w:] D. Skulicz (red.), *Zdrowie w edukacji elementarnej. Wprowadzenie do konstruowania programów autorskich*, Kraków: Wyd. UJ.
- Koter W., Kozłowska K. (2003). *Edukacja zdrowotna przedszkolaka – nowa jakość życia. program, scenariusze, narzędzia*, „Edukacja w Przedszkolu”, czerwiec.
- Louv R. (2014). *Ostatnie dziecko lasu*. Warszawa: Grupa Wydawnicza Relacja.
- Ochnio E. (2005). *Edukacja ekologiczna dzieci sześcioletnich w przedszkolu a ich wiedza z zakresu ochrony środowiska*, [w:] S. Guz (red.), *Rozwój i edukacja dziecka. Szanse i zagrożenia*, Lublin: Wyd. UMCS.
- Palamer-Kabacińska E., Leśny A. (red.) (2012). *Edukacja przygodą. Outdoor i adventure education w Polsce: teoria, przykłady, konteksty*, Warszawa: Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego.
- Palmer S. (2007). *Toksyczne dzieciństwo*. Wrocław: Wyd. Dolnośląskie.
- Pieprzyk M. (2015). *Funkcjonowanie leśnych przedszkoli – Waldkindergarten – w Niemczech a obraz dzieciństwa we współczesnym świecie*, „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja”, nr 1.
- Szempruch J. (2012). *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Woynarowska B., Małkowska-Szcutnik A. (2017). *Okres dzieciństwa i dorastanie w kontekście potrzeb i realizacji edukacji zdrowotnej*, [w:] B. Woynarowska i in. (red.), *Edukacja zdrowotna. Podstawy teoretyczne. Metodyka. Praktyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Netografia

- The inspiring growth of sparing nature in China, <https://www.sharingnature.com/china-tour-2017.html> (dostęp: 22.07.2019)
- lesneprzedszkola.pl (dostęp: 28.07.2019)

Romaniak J., *Leśne przedszkola – bez murów, z otwarciem na naturę*, www.dziecisawazne.pl/lesne-przedszkola-bez-murow-z-otwarciem-na-nature/ (dostęp: 29.07.2019)
www.sharingnature.com
www.verrein-wurzelnundfluegel.de/UeberdenVerein.html (dostęp: 16.07.2019)
www.wurzeln-und-fluegel.ch (dostęp: 16.07.2019)

ADRES DO KORESPONDENCJI

dr hab. Urszula Ordon, prof. UJD w Częstochowie
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie
Wydział Pedagogiczny
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej
e-mail: u.ordon@ujd.edu.pl